

ПРИЈЕГЛЕД

ПРИЛОГ »МАЛЕ БИБЛИОТЕКЕ«

БРОЈ XXI. = МОСТАР 1-XII- 1902. = ГОДИНА I.

»БЛАГОВЈЕШТЕНСКИ САБОР.«

Позната издавачка радња умјетничких српских слика, Петра Николића у Загребу, издала је још љетос умножену репродукцију »Благовјештенског сабора« и послала нашем уредништву један комад на приказ. Оригинал је израдила умјетничка кичица познатог сликара Влаха Буковца, по једној ранијој литографској слици која се сачувала по старијим нашим домовима као спомен некадањег нам живог и снажног покрета. Огромна ова група великих и знатних имена недавне наше прошлости приказана је у вјерним лицима и богатом српском одијелу оног доба.

Један српски лист напомиње како су помрли скоро све те саборлије а мру већ и пошљедњи свједоци, пошљедњи са-

временици његови. Ово је величанствени издах српски од 1861 године који буди и кријепи свијест српску.

Немогуће нам је донијети стручну умјетничку оцјену на ову красну репродукцију, јер потпуна умјетничка вриједност огледа се једино у оригиналу њеном који је неприступачан, ал за који нам јамчи оно признато име Влаха Буковца, које је стекло себи тако лијепу гласу у свијету.

Тајанствени осјећаји пролазе кроз наше живце погледајући на она озбиљна лица црквених великодостојанственика, на оне мушке изразе народних бораца и на она млада лица из оне групе која су у току пошљедњих дана стварали историју српског живота у Аустроугарској.

И њих је данас нестало. Нестало је митроноса ијесника и заносног говорника српског Никанора Грујића, што пуштајући зрно по зрно бројаница у достојанственом монашком одијелу озбиљним лицем стоји као говорник на узвишеном свом подиуму. Нестало је строгих црта снажног народног борца Светозара

Милетића и оне умне и одважне плејаде његових начелних другова. Нестало је... да! Нестало је, и остао нам је спомен, кога српски осјећај тако силно цијени. Остала је слика која ће, крај светих икона наших домова, крај крсне славе наше, да свијетли, као кандило што трепти, у част и славу оног мушког доба и оних полетних синова за српску ствар.

Није то слика из свакидањег живота са незнатним значајем обичних појава. То је свечан тренутак повјести српске, то је дио душе српске на трошном платну, оне душе која треба да провејава српским домом, да обасјава најдостојнији кутак српског огњишта. Ово је један од оних драгоцјених украса који потискују са зидова српске куће све несрпске аквареле, копије, рељефе и друге ситнарије.

Да би свако имао што потпунијег појма о »Благовјештенском сабору« сваки купац слике добија на дар опсежну књигу »Привилегије српског народа у Угарској и рад благовјештенског сабора« од Јована Адамовића.

Величина слике, без оквира, износи у ширину 95cm а увисину 63. Цијена је

заједно са елегантним златним оквиром
30 фор. на оброчну отплату а за готов
новац 27 фор. —H—H

ЕМИЛ ЗОЛА

— Ги де Мопасан —

(Свршетак)

Живот невјерно представити значи
створити рђаво дјело, јер је исто дјело
варке. Хорације је у »ars poetica« овако
дефинисао моћ маште.

*Humano capiti servicem pictor aequinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas
Undique collatis membris, ut tuo piteo atrum
Desinit in piscem mulier formosa superne...*

То значи: Моћ наше маште није ус-
пркос свима напорима у стању да про-
изведе ништа друго, до да лијепу женску
главу метне на врат коњу, да истог
снабдије крилима и тако да створи какво
рибље чудовиште или други какав мон-
струм. Из овога је пјесник извео закљу-
чак, да све оно што не одговара потпу-
но истини, није ништа друго но нетач-

ност и да постаје монструмом. Отуда изјава: да се маштом не да ништа друго извести до претераност.

Золи је, дакле, сама истина у стању да произведе умјетничко дјело. Ништа се не смије измишљати; треба посматрати и савјесно описивати оно што се видјело. Уз ово иде и нарочити темпераменат писца који по саздању свога духа даје описаним приједметима нарочит колорит и карактеристични израз. Зола је дакле дефинисао натурализам овако: »Природа гледана кроз темпераменат«, а то је најјаснија и најбоља дефиниција која се у опште узевши може о литератури дати. Темпераменат је, дакле, главно одличје; већи или мањи умјетнички таленат даће личност, коју он пред нас изводи, већу или мању оригиналност, јер апсолутна, гола истина не постоји, и никако не може тврдити за себе, да је потпуно вјерно огледало природе. Сви ми имамо један одређени правац духа, који нас приморава, да час једну час другу страну извјесног приједмета гледамо и по могућству способности гледања и схваћања и моћи описивања, којима нас је природа обда-

рила. Овакова литерарна питања, око којих се воде препирке, нису најзад ништа друго до питања темперамента, али се обично сви ти разнолики правци духа узимају као питања разних школа и доктрина.

Зола живи, ма да се са одушевљењем бори за истину нађену посматрањем, ипак сасвим повучено; излази веома ријетко, а познаје свијет веома мало. На основу неколико примједaba и неколико саопштења која од других добива, израђује он себи личности, карактере као и своје романе. Он удешава себи по могућству своје композиције, док ни ове не постану логичне, држећи се при том, гдје год је то могуће, стварне истине. Али као син романтичара а по диспозицији и сам романтичар има он тенденцију к' поетичком; нагон да увеличава и да стварима и створењима изражује симболе. Овај нагон ма колико да га он угушује, ипак је толико јак у њему, да му се увијек мора покорити. Његове теорије и његова дјела стоје у вјечитој противрјечности једно с другим. Али шта је стало до теорија, кад дјела остају! Он

је створио дивна дјела која и против његове воље утичу на читаоца као епске пјесме. Зар није »Стомак Париза« («*Ventre de Paris*») пјесма о храни? »Убилац« («*Assommoir*») пјесма о вину, алкохолу и неумјерености, а »Нана« епска пјесма пълног разврата?

Отвореност и јачина његовог стила подигле су све непријатељске новине против Золе. Он је правила литерарног узуса пробио, пошто је као јак клоун скочио кроз обруч од хартије процијепавши га. Имајући храбрости да се држи својих рођених убједљивих израза, вратио се он традицијама велике литературе шеснајстог стољећа. Његов јаки, сликама богати стил није сухопаран и прецизан као стил Флобера; није елегантан и фин као стил Теофила Готје-а, нити изражајан и пун дражи као Гонкура. Код њега је стил ватрен и бујан као ријека, која прелијевајући обале све потапа. Он као рођен писац нема потребе да се као други мучи док свој стил изобрази; он се служи њиме као мајстор дајући му облик по вољи, али зато и нема код њега оних сјајних мјеста, којих код извјесних дру-

гих писаца налазимо. Зола није говорнички виртуоз и он можда и не сања, какве дирљиве, готово непримјетне и њежне утиске, какве умјетничке љепоте буде извјесне везе ријечи, понеке реченице и неки једва примјетни звуци слогова, у дубини душе образованих пријатеља умјетности који само у форми уживају, а за све остало не маре. Овакви су људи дабоме ријетки и нико их не разумије кад они стану говорити о својој љубави к љепоти ријечи. Сматрају их за будале, слежу раменима па изјављују: »Језик треба да је јасан и прост, даље ништа не тражимо«. Са овима препирати се било би излишно, исто тако као кад би са људима без ушију говорили о музици. Емил Зола пише за велику публику, а не за поједине префињене умјетнике и с тога су му те финоће непотребне. Он пише јасно, у звучном стилу и то је довољно.

Какве се грдње нису на овог човјека бацале! Грдње најгоре врсте које се вјечито понављају. Веома је zgodна критика вјечито изпорекћивати једног писца са чи-стачем улица, његове пријатеље називати

калџама, а дјела му сокачким олуцима. Овакав безобразлук разуме се да не ће никога, који се је са величином његовог ђенија упознао, одвратити од Золе.

Од куд долази ова мржња? Узроци су многобројни. Прво љутња оних које је он у њиховом духовном миру узнемирио и натјерао да своме обожавању даду други правац. Даље, супарништво извјесних колега и непријатељство оних, које је Зола у својим полемикама увриједио. И најзад огорченост откривене притворности, јер је Зола безобзирно исказао шта о људима, њиховом владању и њиховом под маском морала, сакривеном разврату, мисли. Притворност је код нас тако укорјењена, да би рађе све дозволили само не овакву отвореност. Али је Зола врло енергично присвојио себи право, да отворено каже и прича шта ми радимо. Он се није никада дао завести општом комедијом и није никада у овој играо какву улогу. Он је викнуо: »Зашто лагати, кад и иначе не можемо никог преварити. Ваше се лице познаје, па ма какву маску метнули на исто. Под изгледом да све вјерујете, смијешите се објешењачки као

да хоћете рећи: »Знам, све знам.« Шапућете један другом у уши све могуће шкандале, будоарске доживљаје и све истините прљаве догађаје вашег живота, али ако се неко нађе да све то отворено каже, да мирно али одлучно и равнодушно све те будаласте тајне исприча, онда се подигне дрека; свака се Месалина застиди и сваки Роберт Макер постане осјетљив. Па добро, ја ћу да пркосим и доказаћу да се не бојим.« И он је то доказао.

Нико није у литератури толико непријатеља себи створио као Зола. Он ужива ту славу да је стекао најфанатичније и најнепомирљивије непријатеље, који га сваком приликом као бијесни и свим оруђем нападају. Али се и он брани као дивљи вепар. Његови су ударци чувени; ако и односи дубоке ране, бар се може тјешити помишљу, да је постао најпознатији писац на свијету. У најзабаченијим варошима, код свију књижара и у свима књижарницима налазе се његове књиге; и новац који му је некада толико недостајао, сада му као бујицом јури на сусрет.

Золина личност одговара његовом карактеру. Средње је величине, а изгледа као какав добричина али тврдоглав човек. Његова глава која има много сличности са старим талијанским сликама, није баш лијепа, али показује велику духовитост и енергију карактера. Кратка му коса покрива веома ниско чело; нос му је прав, као длијетом изрезан и оштро искаче над горњом усном покривеном густим црним брковима. Цијела његова широка али снажна личност покривена је длакама. Поглед му је суморан, кратковид и оштар; кад би се насмијешо пако-сним, ироничким осмијехом, обигравао би му неки смијешан мокантан прстез горњу усну.

Начин Золиног живљења потпуно је прост. Избјегава свијет, шкандал и цио париски живот... Његова радна снага мора да је ванредно велика. Устаје изјутра рано па ради без прекида до једног сата по подне и онда тек доручкује. Послије ручка, који обично три сата траје и који се свршава око осам сати, наставља опет рад и ради цијело вече. Његов је дом отворен само интимним пријатаљима

а њему равнодушни никад се не при-
мају.

Новинарски рад као да је сасвим на-
пустио ; али ово напуштање свакидашње
борбе као да није за вјечита времена.
Видићемо како ће прву згодну прилику
да употреби па да своје идеје опет стане
заступати путем штампе, јер Зола је
ратничка природа, која без борбе не
може да живи. »С—н.«

ИЗ ЛИСТОВА

+ Милан Недељковић је наставио у пош-
ледњој свесци »Летописа о »Нашој савременој
лепој књижевности« говорећи оvdје о српским
листовима.

+ Милорад М. Петровић штампао је у 47
броју »Бранкова Кола« три пјесме из своје збирке
»Сељанчице«.

+ »Бранково Коло« доноси причу Чеде А.
Поповића »Сеоски коњи«.

+ Св. А. Поповић штампа циклус причаца
у »Бранкову Колу« од Ив. Вазова, под натпи-
сом Из »Драски и Шарки«.

+ У 10 свесци »Кола« штампане су двије »Про-
заиде« Змајовине: »Један критичар« и »Пркос« а
у »Српском Књижевном Гласнику« : »Две душе«.

+ Дан. А. Живаљевић приказује у свом
листу одломак из већег рада о Марину Држићу:
»Новела од Станца«.

КРОНИКА

+ »Нов шаљив лист«. Од 6. децембра почеће у Биограду излазити »Хумор«, забавни и друштвени сатирични лист са илустрацијама у боји. »Хумор« ће доносити поред оригиналних, до сад не штампаних шала из Србије и осталих српских крајева, још и пријеведе из пера првих свјетских хумориста и сатиричара. »Хумор« — ће у сваком броју доносити двије велике политичке слике, израђене у боји, а и 4—8 мањих, шаљивих слика из друштвеног живота. Лист ће излазити сваке недјеље на 8—12—16 страна великог кварт формата. Цијена ће му бити 10 пара (потура) на лошијој, а 15 пара (потура) на финој хартији. Годишња је претплата 8 дин. (круна). Претплатници ће добијати лист само на финој хартији.

+ Исидор Бајић издао је позив на претплату »Српског музичког листа« гдје се каже, да кад је покренуо »Српску музичку библиотеку«, објавио је претплату само на 3 броја с тога, што није знао, да ли ће се она моћи одржати или не. Сада, када са радошћу може признати, да се — особито у пошљедње вријеме — показала лијепа пажња према »Српској музичкој библиотеци« и када види, да се она може одржати, хоће да прошири круг »Српске музичке библиотеке« — поред ње да издаје »Српски музички лист«, који ће заједно са »Српском музичком библиотеком« мјесечно једаред излазити. У првом броју »Српског музичког листа« изнијеће се правац и задатак његов. Лист ће излазити као и библиотека на 8 великих страна, а

њему као додатак уз сваки број биће »Српска музичка библиотека«. И листу и библиотеци заједно биће цијена само 8 круна, дакле јефтиније него што је сад сама »Српска музичка библиотека«.

+ Марко Исаковић у Бечу разаслао је позив за сакупљање претплате на књигу, која ће изаћи под натписом »Срби и Хрвати«. Цијена је 70 пот. (хел) или 70 пара дин. Ко жели да се на ову књигу претплати, нека се обрати на адресу: Marko Isaković, Wien, IX. Harmoniegasse 5.

+ Никола Ђ. Вукићевић, српски књижевник, управитељ српске учитељске школе у Сомбору и замјеник главног школског референта, ступио је у 50-ту годину свог учитељског и просвјетног рада. Наша срдачна честитка овом вриједном раднику на пољу српске просвјете.

+ Изашао је из штампе »Бошњак«, календар са сликама за просту годину 1903. (Двадесетпрва година) у два издања; ћирилицом и латиницом штампан. Цијена 1 круна.

+ Муслимански хоџа Караџузовић, у Бару. (Црна Гора) разаслао је позив на претплату на школски уџбеник за муслиманску дјецу основних школа, који ће изаћи под натписом »Илми-Хал«. У позиву је штампан цио распоред књиге. Цијена је књизи 50 пот. (хел.) Ова ће књижица врло подесна бити за Муслимане, нарочито за оне који не знају арапско-турски језик.

+ У пошљедње вријеме почело се врло много да говори о једном новом руском беле-тристичном таленту, Леониду Андрејеву. У 9. св. »Кола« штампан је чланак Августа Шолца о

овом новом писцу. Вадимо неке пасусе из овог чланка. »Андрејевљева се звијезда доиста за чудо брзо уздигла: тада, једва прије три четврти године, још скоро непознат новинар, сматра се он данас као први међу млађим руским писцима, а његове се приповијетке продају у хиљадама примјерака. У свом поетском стварању стоји Андрејев знатно под утицајем Горкога, али се ипак по својој оригиналној природи знатно разликује од свог учитеља. Предметима, које Андрејев обдјелава, недостаје она нарочита драж, која лежи у самом градиву и која је својствена причама Горкога. Андрејевљеве личности су већином обични, свакидашњи људи, а ситуације, у којима их пред нас износи, нису свагда оригиналне. Али нека нарочита, особита чар лежи у његовом представљању, у суптилном, који пут и сувише минуциозном описивању, финој психолошкој анализи и у строго издржаном основном тону, који одаје правдог*пјесника и мајстора у језику. Мрачни мотиви као да имају неку нарочиту привлачиву снагу за Андрејева: свака друга приповијетка обдјелава, само увијек на други начин, проблем смрти. Андрејев воли да своје сижете освијетли извјесним мистичким сјајем, који чисто сугестивно везује читаочеву машту. У поменутој причи пјесник неће ни једну ријеч да употреби да карактерише болест оба кандидата смрти, а читаоцу некуд до тог није ни стало: он је сав занет чисто човјечанском садржином онога што се представља и, као код какве пјесме, која лијепо описује тренутно расположење, слабо му је стало до тога, да ли су задовољени сви захтјеви натуралистичке умјетности. Градива за своје

приче Андрејев најрадије црпе из живога студентата и студенткиња и уопште »интелигената«. Но у исти мах смјело се лаћа и грађанско-филистарске и раденичке средине. И свагда је кадар своје скроз и скроз оригиналне изуме испричати на најзанимљивији начин. Од његовог ће даљег развитка зависити, уколико ће се моћи обистинити прорицање његова издавача, да ће он једног дана бити један од »највећих«. За сад је његово име једно лијепо — обећање«. У истој свесци преводи Ј. Максимовић »Ћутање« причу од Андрејева.

+ У штампарији А. Пасарића, у Дубровнику, изишла је трећа књига »Anegdota i razlicitih izreka« које је прикупио покојни дум Иво Стојановић.

ЧИТУЉА

† И опет једна хумка више на српском гробљу, а једна радна снага мање на просвјетном и државном српском пољу. — Како нам из Биограда јавише, 18. новембра нестало је међу живима *Пере П. Ђорђевића*, академика, члана државног савјета и сенатора у Краљевини Србији, књижевника и дугогодишњег предсједника »Српске Књижевне Задруге« — Уз многе сузе које ће пролити за покојником његова породица, пријатељи и знанци, као и сваки Србин који је поближе познавао одлични и за српску просвјету и државу корисни рад, придружује и уредништво »Мале Библиотеке« своје топло саучешће. Вјечан му покој и рајско насеље!